

واراثه، صدق، امانت، عهده وفاء، عقود، رعایت، ضمایه مرحمت، قوت و قدرت صاحبزین قارشی نصیحتده ثبات، هر مخلوق بلااستثنا حقوقی تسلیم و اعتراف کی خصوصاً نده نفسلرک مرغوب اولان ملکات ایله تحکیم و تهذیب یوللری انبایه، فانی اولان لذتدن هوای نفسانی به کسر ایله نواخت اخلاق و معالی اطواری تحری به بذل مسامی ایله بو احکام و ایجاباتک هر بریسی ایچون الله عظیم الشانک امرلرینک مستلزم اولدینی درجهده ترغیب و ترهیب، انذار و تبشیر ایله عقاید و اعمال بشرده بر انبایه و صلاح کلی تأسیس وادامه ایدرلر.

بونلرله برابر ذات اجل و اعلانک رضاسنه صالح اولان شیرلی تعقیب و اجرایه و غضبی استلزام ایدن ماده لردن یوز چورمکه متعلق اولان تفصیلاتی آیان و بومیانده دار آخرتک وجودندن، اونده ثواب ایچون اعداد اولمش شیرلردن، حدود دینیته و قفقه مساعده سنی آشمیه رزق اوکا متعلق امرلری حسن تلقی و التزام ایله بمنوع اولان فعللری یامقدن اجتناب ایدنلرک حسن عاقبه نائل اوله جقلری تضمین ایدن احوالین خیردار ایتدکاری کی قوللرینک بیلمسنه اذن الهینک تعلق ایتدیکی غیب خبرلری بیلدیرلر. آشبو دینی اساسلرک حقیقتی عقلاً درک ایلمک کوچ اولسه بیله اونلرک وجودینی اعترافده وجدانی بر مشقت تصور اولنه ماز. ایشته بو صورتلرله نفوس مطمئن، صدور منشرح اولور. عند الهیده مقرر اولان اجر جزیه انتظار و مالک الملک اولان حق تعالی بی ارضا صددهنده هر الم و مصیبه صبر ایله تحمل قابیلیت حصرله کلیر. افراد بشرک احوال اجتماعیه لرنده تصادف اولنان مشکلاتک بیوکارینک حل و تسویه سی ذکر اولنان قورتاریجی، صلاح آور دقایقه رعایتله ممکن اولور.

ساحه حیاتده عقلانک بو گونه قدر طرز حلنده جهدا ایتمکدن فارغ اولدقلری مشکلاتده بو صورتله حل ایدنلش اولور.

رسل کرامک وظیفه لری، مدرسلرک وظیفه سی، صنایع معلملریله استادلرینک ایشلری کی شیرله مقیس اوله ماز، مثلاً وقایع تاریخی بی تعلیم، اجرام و عوالم سماویه نك حاوی اولدقلری شیرله اختلاف حرکتلرینه باعث اولان موادک، بو اجرام اره سنده کی طول و عرض مقدارلرینک، طبقات ارضدن غیر مسکون اولان اقسام محتویاتک، نباتاتک نشو و نماسنه متعلق احتیاجاتک، حیواناتک بقای نوع و شخصلرنجه مفتقر اولدقلری شیرلرک و بونلردن بشقه عقول بشرک الهه ایده بیله جکی علوم و فنون دنیویه نك فهم دقایقه ایصال ایده جکی اصول و طرقک بیان و تفصیلی اونلرک وظیفه لری خارجنده در. چونکه بونلرک کافه سی وسائل کسیدن اولوب تحصیل ایله الهه ایدیلیر. بشرک امر راحتی استکمال ایچون جناب واهب العطا یانک کندیسنه احسان ایتمش اولدینی عقل و استعداد کوره نه مرتبه چالیشیلیر ایسه اونسیبتده سعادت متزایده استحصال اوله بیله جکی کی عقل و استعدادی سوء استعمال ایله سی و تدبیرده نقصان واهمال کوسترلمیسه شدت محرومیته معروض قالسنه منجر اوله جنی بک واضح بر حقیقتدر. آنجق علوم و معاملا بده تکامل تدریجی قاعده سنه اتباع، قانون فطرتک جمله احکامندن اولوب شرایع

انبیا دخی هر شیده سی ایله موفق اوله بیله جکی و فطرت انسانی به احسان الهی اولان انواع سعادت و کمالک یوکسک مرتبه لرینه وارلمسنه کافل اولان اسبابک وجوب التزامی اجمالاً بیان ایلر.

اما، افلاکک احواله وارضک هیئتنه متعلق شو ذکر ایتدیکنز شیرله دائر لسان انبیادن شرفوارد اولان بعض اشارات جمله ایسه انجق جناب مبدع حکیمک وجودینه دلالت ایدن آثاره اماله نظر ایتک واسترار و بدایع خلقتک ادراکنه عمیق بر فکر توجیه ایتک مقصدینه معطوفدر. رسل کرامک امتلرینه خطاباً ایراد بیوردقلری کلمات و معانی دخی اونلرک خوصله فهملری فوقنده اولق جائز دکلدر، بوجوازک وقوهی حالنده حکمت بعثلری ضایع اولوردی.

بونک ایچون عامه به متعلق واقع اولان بعض خطابات انبیا، خواص عندنده تأویل و تفسیر محتاج اولور، بو صورتله معنلری خل اولنور. خواصه توجیه ایدنلش اولان خطاباتک دخی عامه جه متفهم اولسی ایچون زمان طویلله حاجت کوریلیر. بناءً علیه کلمات انبیانک طرز ایرادی، دائره اطلاع خارجنده قالماقله برابر تفسیر و انکشافه متوقف اوله رزق السنه انبیادن جاری اولش اولان او قبیل سوزلرده اونلردن بک آز وارد اولمشدر.

ممکن مقداری احوال کائناتک حقائق درک و تمیزه اللهم و یردیکی استعداد فطری ایله ارواح و عالم محسوس و قوانین طبیعی بیننده کی مناسبتیه دینک مانع اتخافی هیچ بوجه ایله جائز اوله ماز. بلکه خالقک وجود و معرفته و کمال انسانی داعی اولان سائر معلوماته کسب و قوف ایله بوبابده کی دلائل عقلیه و نقلیه به حرمت اولنمی دیناً و اجبدر. اوت، اثر تشکیل الهی اولان کافه عوالم حقیقده بر علم امکانی حصولیچون قدرت بشریه نك مساعد اولدینی درجهده بذل جهدا ایدلمک فرضدر. شوقدرکه آشبو معلوماتک اصول تحری و استدلالنده سلامت اعتقاد و نیت و وقوفی التزام ایله بوبابده حد مشروعی کچمامک لازمدر. شو اساس خارجنده اعمال فکر و لسان ایدن کیمسه دینده جاهل قالیر، و او کافارشی بر جنایت ایشله مش اولور که مغفرت الهیه دن اوزا قلاشدیریر.

مترجمی: حسین مظهر شیخ محمد عبده

اسلامده اخلاق

— ۱ —

— شریف حسین بک افندی به اتخاف —

اشرف ادیان اولان اسلامیت، تنویر افکار، تطهیر قلب، تزکیه وجدان خصوصنده حدیث حساسین کوستردیکی معجزه بالغه ایله مکارم و محاسن اخلاقک بر قانون اکمل و اعلا سیدر. حسن اخلاق، هیأت اجتماعیه ایچون تغیر ناپذیر بردستور عظیم مدیتدر. اقوام و امم ایچون کافل فیض و سلامت و مدار آسایش و سعادتدر. عائله ایچون سرمایه نعمت و ضامن حضور و استراحتدر. اردو ایچون معنوی بر مایه قوت و اساس قویم انتظام و شوکتدر. اخلاق، ضابطه عالم خدمتنه کفالت و رابطه اقوام و امم خصوصنه

ایده رک اسلام پیندہ کی اخوت و صمیمیت موجودہ فی تأیید و تائید
ایلہدی . عظیم برسفک دمانک اوکنہ سد چکدی .

مرویدرکہ برکون مسجد رسولہ براعرابی داخل اولور . رسول
اکرم ایلہ صدیق اعظمی کوروز . ہر برینہ آری آری سلام ویر .
او ائنادہ حضرت علی رضی اللہ عنہ نظریہ تصادف ایلر . لونی تغیر
ایدر . بوتصادقن فوق الغایہ متأثر اولور . بوحال صدیق اکبرک نظر
دقنی جلب ایدر . اہرابینک اسباب تأثری حضرت علیدن سؤال ایلر .
حضرت مرہتضی اہرابینک کندیہ یکرمی بیک آقچہ دینی اولدینغی
سویلہ نیجہ درحال او مرد غریبی بولدی . یکرمی بیک آقچہ بی مال
طینندن دفعہ تادیہ ایلہ اوبار عظیم دیندن بی چارہ بی خلاص ایلر .
صبر . حب معالی . تصون . تعفف وقاعت . احسان کی
امہات فضائل نفس باکنہ مشتاق قیلان بو خلیفہ باحق ، امت اسلامیہ
ایچون فردای قیامتہ قدر مشق کالات اولہ حق بر طاقم مناقب عالیہ بی
یادگار راقشدر .

وقتا کہ عدالت الہیہ نک یروزندہ بر مثال ذی حیاتی اولان حضرت
فاروق ، مرتبہ خلافتہ شرفرسان اولدی . حتی نجات اخلاقیہ ایلہ
تخلیہ نفس ایلہین اکبر امتہ نمونہ امتثال اولہ حق بر جوق خوارق
نجات اظہار ایلہدی .

مرویدرکہ عہد خلافتندہ برکون کنار مدینہ بی بر قافلہ بوندی .
عبدالرحمن بن عوف ایلہ برابر صاحبکارہ قدر افراد قافلہ نک مال
و حاتی نکہ بانقندہ بولوندی . کیجہ لین بر چوجفک بر خانہ دہ متصل
آغلادیغی طویدی . چوجفک آغلایی خانہ بی بالذات بر قاج دفعہ لر
کیتدی . چوجنی آغلایمہ سی ایچون والدہ سنہ اخطاراتدہ بولوندی .
صوک دفعہ کیدیشندہ ایسہ : «سن نہ شفقتسز والدہ سین کہ اولادیغی
بویلہ صاحبکارہ قدر آغلایمہ !» خطابندہ بولوندی .

والدہ سی ایسہ :

— یا عبداللہ ! چوجنی سوددن کسدم . حامدن خبردار دکلسک .
معصومہ یدیرمک بر نسنہ مالک دکلم کہ آنکہ او بودیم !
دینجہ حضرت عمر :

— یا خاتون ! چوجفک قاج یاشندہ در ؟

— هنوز بر یاشنہ وارمامشدر .

— نصاب شرعہ واصل اولادن نیچون سوددن کسک ؟

دینجہ قادی :

— اللہ ، خلیفہ رسول ، عمرہ انصاف ویرسون ! اوغلان سوددن
کسیلمہ نیجہ نفقہ ویرم ! جوابی ویردی .

حضرت عمر ، آغلایہ آغلایہ مشجدہ کلدی . صباح نمازی ادا
ایلہدی . ویل لعمرکم ! دیہرک اطرافہ منادیلر چیقاردی . کیمک قیزویا
ارکک اولادی وار ایسہ نفقہ طمعنہ دوشوبدہ وقتندن اول سوددن
کسمہ سین ! بالعموم اطفال مسلمینہ نفقہ تقدیر ایدلمشدر ، دیہ ندا
ایتدیردی . بونکلدہ بقای نسل و نشر دین ایچون بر اصول مستحسنہ
وضع ایلہدی .

دلالت ایدرک حائر اولدینغی قوہ کالاتی ایلہ جهان انسانغی عرش اعلای
ملکیتہ ایصال ایدر .

اخلاق ، مربی روح ، مزکی افکاردر . برملت نزدندہ اخلاق
لزوم و اہمیتی . قدر بلند کرامتی . علو منزلتی . انسانی آدمہ اولان
اجل خدمتی حکیم و کریم اولان ذات اجل و اعلی فرقان مبیندہ :
« ادع الی سبیل ربک بالحکمۃ و الموعظۃ و جادلہم بالی حق احسن ... »
خطاب علوی صمدانیسیلہ بیان بو نور مشدرکہ ، خلاصہ مال
ہالیسی : « یا محمد ! (صلی اللہ علیہ وسلم) ناسی رب کریمک سبیل ہدایتہ
یعنی دین اسلامہ مقالہ محکمہ و موعظہ حسنہ ایلہ دعوت ایت ! معاندینہ
قارشی احسن مجادلہ ایلہ مجادلہ ایت ! ... »

مقالہ محکمہ ، بردیلدرکہ حق ایضاح ، شہابی ازالہ ایدر . موعظہ
حسنہ ، مواعظ قرآنہ دن ہارت ویا ترغیب و ترہیب ایلہ سبیل حقہ
دعوتدر .

اخلاقک عظمت حالی حقندہ اقامہ ایدیلہ جک دلایل باہرہ دن
بری دہ : « انما بعثت لائم مکارم الاخلاق » قول عالیسنک قائل کریمی
اولان نبی محترمک طرف سبحانیدن « و انک لعلی خلق عظیم » وصف
الہیسیلہ توصیف بو نورلہ سیدر . بونکلدہ خلاصہ تفسیر ہالیسی :
« یا حبیب ! سن محقق معجزہ لاہوتیہ خلقتسک ! سن بر نور مبین حکمت
و فضیلتسک ! سن ، اومعالی آموز مکارمسک کہ بوتون سبحایای عالیہ
وافعال پسندیدہ ذات پاک رسالتناہیکہ مشتاق اولدی . فیض سرشار
مکرم نور باقی کبی فطرت پاکیزہ محمودیتکدہ انجلا ساز عیوندر . »
شہابیوق کہ ، الہی اولان بودیانک . آسانی اولان بو شریعتک
غایہ کالاتی یروزندہ حب محاسن ایلہ برابر خیر و حقیقتی . انصاف
و عدالتی اظہار و تأمین ایدرک تزکیہ نفوس بشریہ و ترین اخلاق
انسانیہ در .

تخصین اخلاق ایلہین و بوفیوضات معجزہ دن بحق مستفید اولان
اونفوس زکیہ امحاییدرکہ ، مائر اخلاقندہ کوستردکری کال ایلہ بیانی
مرتبہ ملکیتہ ارتقا ایلہ دیلر .

صدر اسلامدہ ، اکابر اصحابک حفظ حق و رد باطل خصوصندہ
آراز ایلہ دکری فضائل جوانمردانہ و مشرب انسانیتکارانہ ، اسلامیتک
دنوی ، اخروی نیجہ سعادت کاملہ بی جامع بر دین مبین اولدینغی انظار
عالیہ — بر برہان اخلاقی ایلہ — اثبات ایلہ مشردر . اعلای کلمہ الہی
اقدم فرائض دیانت بیلن حضرت صدیق اکبر ، و اخرا خلافتندہ بر
شیخ نورانی ایدی . ضعف حالہ ، خصوصاسنک کالہ باقادی . مقتدای
مقدسک انفاذ امری خصوصندہ نہ تردد ایتدی ؛ نہ بر دقیقہ فوت
ایلہدی .

ارباب ارتدادی تشکیل ایلہدی . کوندزلری آقشاملرہ قدر ،
کیجہ لری صاحبکارہ قدر امور عباد ایلہ اشتغال ایلہرک حقوق ناسی
صیانت ایلہدی .

ارتجال نبویہ اصحاب آرمندہ باش کوسترمک استعدادندہ اولان
اختلافاتی و جیز اولدینغی قدر بلیغ اولان ضرب نطق معروفیلہ بر طرف

ینه مروریدرکه ، حضرت عمر ، حج ایچون مدینه دن مکه یه عزیمت ایله دی . عودت و عثومئنده سنکسان درهم بر مصرف اختیار اولوندی . شوایدیلن مصرفدن خبردار اولونجه « ویل عمره که بیت مال مسلمیندن سنکسان درهم اسراف ایله دی » دیمشدر .

حق و تودد .. ورع و سخا .. شکران نعمت .. التزام عدالت ، نهدت و شهامت کبی نفس ناطقه یی مرتبه بلند ملکیت .. توفیق و هدایت رب عزته ایصال ایله یی بو فضائل اخلاقیه نیک الهی بر مثال ذی وقاری اولان حضرت فاروق [رضی الله عنه] فضائل اسلامیه نیک قدسیتنی بویه آسمانی افعال و حرکات ایله انظار عبرت وضع ایتمشدر .

احسان و عطا و استعظام ناموس و حیاده ، شخص مقدسسه ، بر مقام انفراد تحقق ایله یی حضرت عثمان ذی النورین [رضی الله عنه] مدینه منوره یه هجرت نبویه وقوعنده انصار و مهاجرینک صومزلق یوزندن فوق العاده مزاحم ایچنده اولدقلرینی کوردی . [بثرومه] دن غیری ایچه جک بر قطره طاتلی صو یوقدی . جان و مالی بلا منت سیدالکائنات اوغرینه بذل ایله اجر آخرت و قف حیات ایله یی او صاحب حیا ، مقتدای محترمک افواجق بر اشارتی اوزرینه [بثرومه] یی مساومه ایتدی . نصفی صاحبی اولان یهودیدن اون بیک درهمه نصف دیگرینی ده بالاخره سکر بیک درهمه اشترا ایتدی . سبیل حقه و قف ایله دی . اهل عطشان زلال مرحمت و رأفتیله سیراب ایله دی . یوم الدارده ، خصاسنه قارش کوستردیکی صبر و متانت و علوجنایه مقارن اولان افراط رقت و مرحمت عظمت اخلاقیه سنک کاله دلیلدر .

خلوص وجدان .. میل خشوع .. متانت قلب کبی روحی آفات نفسانیه دن ایصانت ایله یی مزینات اخلاقیه یه قلب و روح پاک ییاء اولمشدی .

طوبی قائم مقاملندن متقاعد

محمد امین